

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Jarmily Dvořákové – Kurikulární reforma v ČR po roce 1989 v mezinárodním srovnání

Mgr. Jarmila Dvořáková si v rámci disertační práce stanovila cíl identifikovat společné trendy, ale i národní specifika v kurikulární politice v oblasti povinného vzdělávání a sledovat, jak se tyto trendy promítají do kurikulární reformy v ČR (s.7).

V 1. kapitole se zabývá analýzou vývoje kurikulární reformy v ČR po roce 1989 včetně analýzy a hodnocení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP). 2. kapitola sleduje diskuse o aktuálních i dlouhodobých společenských a ekonomických potřebách, které do značné míry určují směřování národních vzdělávacích systémů. Kapitoly 3. -5. tvoří případové studie sledující vývoj a stav kurikulární politiky v oblasti povinného vzdělávání v Anglii a Walesu, Skotsku, Severním Irsku, Švédsku a Polsku. Autorka všechny případové studie koncipovala tak, že vždy sledují základní rysy systému povinného vzdělávání, kurikulární politiku, národní kurikulum, hodnocení výsledků vzdělávání a další směřování národního kurikula. Závěrečná část disertační práce formuluje společné trendy v kurikulární politice jednotlivých zemí. Z pohledu těchto trendů se autorka rozhodla hodnotit kurikulární reformu v ČR, především RVP.

J. Dvořáková v 1. kapitole práce přispěla k zpracování novodobé historie české kurikulární reformy (od roku 1989). S pomocí názorů dalších odborníků citovaných v této části práce se zdařile pokouší o analýzu a vysvětlení ideových východisek, myšlenkových proudů, politických rozhodnutí a různorodých bariér, které vývoj české kurikulární reformy určovaly a určují. Autorce navrhuji před publikováním této části (které doporučuji) ještě blíže se zabývat okolnostem vzniku, používání a schválení Standardu základního vzdělávání a vzdělávacích programů Základní škola, Národní škola a Obecná a Občanská škola. Vývoj a možná i (ne)úspěch této fáze kurikulární reformy byl ovlivněn faktem, že nejdříve vznikly a byly používány jednotlivé vzdělávací programy a pak teprve byl uveřejněn Standard základního vzdělávání, předurčovaný podobou jednotlivých vzdělávacích programů, zvláště pak programem Základní škola. Doporučuji také do této části práce zařadit analýzu a hodnocení zmíněných vzdělávacích programů a hlavně RVP dalšími odborníky a konkrétní formulace z těchto dokumentů, kterými by svá hodnocení autorka podepřela (např. tvrzení „... Tyto specifické cíle se však z velké části orientují na oblast poznatkovou, případně na získání základních dovedností a aplikaci získaných poznatků. Mezi specifickými cíli (SZV) tak velmi těžko hledáme cíle v oblasti postojů a hodnot, sociálních dovedností či dalších průřezových kompetencí.“ (s.15) by bylo potřeba obhájit.). Pozitivně hodnotím především kapitolu 1.4, kde autorka popisuje silné a slabé stránky realizace RVP. J. Dvořáková dokázala na relativně malém prostoru zdařile formulovat základní pozitiva a problémy realizace současné kurikulární reformy. Při obhajobě doporučuji, aby autorka ilustrovala konkrétními příklady to, jak očekávané výstupy uvedené v RVP „v podstatě ověřují vědomosti a základní dovednosti žáků...“ a „...ověřují formální osvojení postojů žáků, nikoli jejich skutečné vnitřní ztotožnění prokazované konkrétním jednáním.“ Zároveň doporučuji, aby byla J. Dvořáková při obhajobě vyzvána, aby formulovala několik očekávaných výstupů tak, aby byly v souladu s novou koncepcí vzdělávání.

Ve 2. kapitole jsou formulovány aktuální i dlouhodobé společenské a ekonomické skutečnosti a potřeby, které výrazně určují směřování národních vzdělávacích systémů. Mgr. Dvořáková napsala tuto kapitolu v souladu s trendem komparativní a mezinárodní pedagogiky vytvářet a sledovat analýzy a doporučení mezinárodních a nadnárodních organizací, které prognózuji vzdělávací, sociální, ekonomické a jiné potřeby lidí a společností a formulují doporučení pro vzdělávací politiku a opatření v jednotlivých zemích. Autorce se tak podařilo zpracovat zdařilý popis politického procesu současné evropské kurikulární politiky.

Přínosem disertační práce J. Dvořákové jsou jednotlivé případové studie. Autorka v nich popisuje projektované kurikulum a související vzdělávací politiku v jednotlivých zemích. Jednotlivé části případových studií jsou logicky a jasně strukturovány, navazují na předchozí části disertační práce a směřují k cílům, které si autorka v úvodu práce stanovila. Ačkoli jsou kurikulární dokumenty a další materiály, se kterými autorka pracovala, nejednotně strukturovány a liší se i obsahově, J. Dvořáková v disertační práci udržela jednotnou strukturu, která umožňuje čtenáři snadno se orientovat a porovnávat společné rysy i specifika jednotlivých kurikul a vzdělávacích politik. J. Dvořáková zpracovala velmi zajímavé informace právě vzhledem k probíhající kurikulární reformě v ČR. Poněkud postrádám více citací, odkazů na analýzu a hodnocení kurikulární reformy v jednotlivých zemích dalšími nezávislými odborníky. Metoda případové studie byla pro účely této práce zvolena logicky. Doporučuji, aby byla autorka při obhajobě vyzvána k tomu, aby popsala vlastnosti a typ případové studie, kterou pro účely disertační práce zvolila.

Hodnocení dalších nezávislých odborníků, které by zahrnovalo jednak hodnocení RVP a jednak kurikulární politiky vzhledem k evropským vzdělávacím trendům, poněkud postrádám také v kapitole 6, která se zabývá vzdělávacími trendy a jejich vlivem na kurikulární reformu v ČR. I tak je však tato kapitola přínosem pro českou vzdělávací politiku a komparativní pedagogiku a doporučuji autorce, aby po zvážení výše uvedených připomínek tuto kapitolu publikovala.

Mgr. Jarmila Dvořáková se v disertační práci věnovala vysoce aktuálnímu tématu. Disertace splnila stanovený cíl a přinesla nové poznatky citované výše. Přispěla tak k pochopení potřebnosti, pozitivním stránkám a problémům kurikulární reformy v Evropě a zvláště v ČR. Disertace splňuje podmínky kladená na tato řízení a doporučuji ji k obhajobě.

Při obhajobě kromě dvou otázek uvedených výše ještě doporučuji, aby byla autorka disertační práce vyzvána k vyjádření se k těmto otázkám: Co konkrétně znamenají národní programy ve Skotsku, které podporují realizaci nových kurikulárních doporučení? Existují podobné programy také v ČR?

V Praze dne 11.5.2008

PhDr. Jana Stará, Ph.D.